

MELLANSTADIEELEVERS LÄSMOTIVATION INOM SVENSKÄMNET – EN KUNSKAPSÖVERSIKT

Grundnivå
Pedagogiskt arbete

Alexander Brunnegård
Mikael Andersson

2026-LÄR4-6-G03

HÖGSKOLAN I BORÅS

Program: Grundlärarutbildning med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 4–6, Borås, HT 2022

Svensk titel: Mellanstadieelevers läsmotivation inom svenskämnet – en kunskapsöversikt

Engelsk titel: Reading motivation among middle school students in the Swedish subject – a literature review

Utgivningsår: 2026

Författare: Alexander Brunnegård, Mikael Andersson

Handledare: Lisa Loenheim

Examinator: Marita Cronqvist

Nyckelord: Läsmotivation, reading motivation, inre motivation, mellanstadiet

Sammanfattning

I denna kunskapsöversikt genomförs en kartläggning av forskningsartiklar som behandlar läsmotivation för mellanstadieelever. Undersökningen görs genom att vetenskapliga artiklar baserade på svensk, tysk, nederländsk och irländsk skolkontext kartläggs, analyseras och diskuteras.

Syftet med studien är att kartlägga och analysera forskningen om elevers *läsmotivation* inom ämnet svenska i årskurs 4–6. Avsikten är även att analysera hur forskarna definierar läsmotivation som begrepp och vilken teoretisk bakgrund de använder i sina studier.

Metoden som används i kunskapsöversikten utgår från en kartläggnings- och analysmetod som kallas ”SMART” och som står för Systematic Mapping and Analysis of Research Topographics. De tio artiklarna som kunskapsöversikten innefattar utgår vid sökprocessen i huvudsak från sökorden ”reading motivation” och till viss del även från ”intrinsic and extrinsic reading motivation”. Vi har upprättat urvalskriterier och alla träffar har granskats emot dessa genom det som kallas ”Steg 1” och ”Steg 2”, vilka har en tydlig koppling till SMART.

Kunskapsöversiktens resultat visar att många av artiklarnas syften kännetecknas av att avsikten är att undersöka vilken effekt olika lässtrategier och undervisningsmetoder har på läsmotivation. Kartläggningen innefattar fyra artiklar med kvalitativ ansats, fem med kvantitativ och en med både kvantitativa och kvalitativa inslag. Ur artiklarnas resultat har sex centrala teman kategoriserats kring mellanstadieelevers läsmotivation. De teman som identifierats är inre motivation, läsmängd, delaktighet, läskompetens, självständighet och läsupplevelse. Gällande teoretisk bakgrund har artiklarna antingen en tydlig vetenskaplig teori eller en analytisk modell som utgångspunkt i sin forskning. Forskningsfältet i stort använder begreppen *inre motivation* och *yttre motivation* för att närmare beskriva elevernas motivation. Den *inre motivationen* ses som en central komponent i läsmotivation.

I diskussionen resoneras utifrån kartläggningen bland annat kring att det finns ett behov av flera samverkande faktorer för att främja läsmotivation såsom att intressantare texter för eleverna och lärarstöd skulle få eleverna att läsa mer i skolan. Dessutom skapar större läsförståelse hos eleverna mer läsmotivation.

FÖRORD

Redan när vi inledde arbetet med att bestämma vår övergripande inriktning för kunskapsöversikten var vi överens om att frågan kring läsmotivation är något som känns betydelsefullt för oss. Dessutom är olika delar av läsundervisning centralt för den svenska skolan och en viktig del av kursplanen i svenska.

Tidigt i arbetet med vår kunskapsöversikt om mellanstadieelevers läsmotivation insåg vi att det fanns en stor fördel i att genomföra studiens olika delar gemensamt. Detta är också ett arbetssätt som vi har använt oss av under hela arbetsprocessen och under alla förberedelse-, skriv-, analys- och efterbearbetningsmoment. Vid de tillfällen vi skrivit ett textavsnitt individuellt har vi alltid därefter sammanställt och bearbetat olika textavsnitt tillsammans till slutliga versioner.

Under arbetet med hela kunskapsöversikten har vi fått många nya insikter om hur långt forskningen kommit i hur läsmotivation definieras och främjas. Vår förhoppning är att våra nya erfarenheter har skapat en språngbräda inför del två av vårt samlade examensarbete.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING	1
1.1 Syfte och frågeställningar	2
1.2 Disposition	2
2. METOD	3
2.1 Sökmetoder.....	3
2.2 Urvalskriterier och urvalsprocess	3
2.3 Sökprocess	5
2.4 Artikelurval för kunskapsöversikten	8
2.5 Metod för kartläggning och analys	9
3. RESULTAT	10
3.1 Övergripande kartläggning av artiklarna	12
3.1.1 Artiklarnas syften	12
3.1.2 Artiklarnas metoder och urval.....	12
3.1.3 Artiklarnas resultat	14
3.2 Fördjupad analys	16
3.2.1 Hur definierar forskningen begreppet läsmotivation?	16
3.2.2 Artiklarnas teoretiska bakgrund	17
4. DISKUSSION	19
4.1 Diskussion om metod	19
4.2 Diskussion om resultatet	20
4.3 Forskningsfältets styrkor och svagheter	21
4.4 Relevans för läraryrket	22
5. FÖRSLAG TILL FRAMTIDA FORSKNING	24

1. INLEDNING

Läsmotivation hos svenska elever har under en längre tid sjunkit vilket generellt resulterat i konsekvenser på både kort och lång sikt.

Den internationella mätningen *Progress in International Reading Literacy Study* (PIRLS) undersöker elevers läsförståelse och inställning till läsning i årskurs 4. PIRLS-undersökningar visar att svenska elevers inställning till läsning har blivit mer negativ år 2021 jämfört med år 2016. Detsamma gäller även elevernas självförtroende för läsning även om det är relativt bra i jämförelse med andra länder. Även gapet mellan låg- och högpresterande elever ökar (Skolverket 2023a, s. 6–7, 24, 52–54).

I en annan för området relevant mätning för elever i årskurs 8, *Programme for International Student Assessment* (PISA) från år 2018, kan utläsas att elevers inställning till läsning är mer negativ i jämförelse med år 2009. I undersökningen kan ses att andelen elever som läser endast om de behöver har ökat med 17 %. Det innebär att år 2018 är det över hälften av eleverna som enbart läser när de måste och intresset för läsning minskar (Skolverket 2019, s. 7, 45, 55).

Det finns även forskningsstudier som belyser det undersökningarna visar. Vinterek, Winberg, Tegmark, Alatalo och Liberg (2022, s. 119, 130) menar att antalet elever som läser en sida eller mer under en skoldag har minskat avsevärt både i mellan- och högstadiet. Detta är en trend som gått ner i åldrarna.

I samhällsdebatten uttrycks åsikter om den svaga läsmotivationen. I en webbartikel i Sveriges lärares medlemstidning, *Vi Lärare*, skriver Dahlberg och Jarnlo (2021) att Sverige befinner sig i ett läslustras. Detta uttrycks genom orden: ”Jämfört med andra länder i OECD ligger Sverige i den absoluta bottenligan när det gäller ungas lust att läsa.” (Dahlberg och Jarnlo, 2021). I en debattartikel i Expressen uppmärksammas också läskrisen i Sverige av kulturchefer ifrån flera stora dagstidningar. I artikeln betonar Hilton, Irenius, Malm, Pettersson, Wiman & Ölmedal (2023) att läskrisen kan vara en fara för demokratin och individens utvecklingsmöjligheter.

Forskningen pekar på att lägre läsmotivation innebär en svagare läsförståelse. Gambrell (2011, s. 172) redogör för att läsmotivation är en viktig faktor för att läsare ska kunna nå en god läsförståelse. Om elever inte är motiverade att läsa kommer de inte nå sin fulla potential. Det syns även i PISA-undersökningar över tid att läsförståelsen är lägre. År 2000 utgjorde andelen elever som inte nådde en basnivå 13 %. År 2022 var motsvarande andel 24 % (Skolverket 2023b, s. 20–22).

Att samhället lägger stor vikt vid den rådande situationen med den sjunkande läsmotivationen kan ses genom att regeringen år 2021 tillsätter Läsrådet. Deras uppdrag är att vara ett nav kring läsfrämjande arbete för barn och unga (Kulturrådet 2025). År 2024 beslutas dessutom om en lagändring som kräver bemannade skolbibliotek med syftet att ytterligare främja elevernas läsande (Skollagen 2010:800).

Från våra egna erfarenheter inom skolans verksamhet har vi observerat hur flera elever per klass har svårt att motivera sig att läsa skönlitterära böcker och annan längre text. När eleverna är i skolbiblioteket har de svårt att välja ut en bok att läsa. Vi uppfattar även att en begränsad läsförståelse i klassrumsundervisningen påverkar förutsättningarna för lärande inom både svenska och andra ämnen.

I läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet, Lgr 22, framgår att skolan ska verka för att stimulera elevernas läsintresse och möjlighet till att utveckla läsförmåga, vilket ska leda till en stärkt tilltro till elevernas egen språkliga förmåga (Skolverket 2022, s. 224–225).

Med tanke på den samlade bilden av svenska elevers läsvanor och läsmotivation ser vi det som betydelsefullt att undersöka vad som kännetecknar forskningen kring läsmotivation men också synliggöra vilka främjande faktorer från forskningen som kan bidra till ett trendbrott. Kulturrådet genom Läsrådet betonar att barn och ungas läsning är en ödesfråga för hela samhället och en förutsättning för deras möjlighet att påverka och delta i det på kort och lång sikt (Statens kulturråd 2023, s. 2).

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att kartlägga och analysera forskningen om elevers *läsmotivation* inom ämnet svenska i årskurs 4–6.

1. Vad kännetecknar forskningsfältets syften, metoder, urval och resultat om mellanstadieelevers läsmotivation?
2. Vilka faktorer belyser forskningen som främjar läsmotivation hos eleverna?
3. Hur definieras begreppet *läsmotivation* inom forskningen?
4. Vad kännetecknar forskningen inom området läsmotivation gällande teoretisk bakgrund?

I vår kunskapsöversikt kartläggs forskningens strategier för läsmotivation och därmed inte specifika läsförståelsestrategier även om dessa ingår i artiklarna eftersom de har ett nära samband med motivationsfaktorer.

1.2 Disposition

Kunskapsöversikten är indelad i fem kapitel: inledning, metod, resultat, diskussion och förslag till framtida forskning. I detta inledningskapitel har vi gett en bakgrund till dagens situation kring läsmotivation hos svenska elever. Här har också kunskapsöversiktens syfte och frågeställningar presenterats. I metodkapitlet beskrivs vilka sökmeter, inkluderings- och exkluderingskriterier som används samt redogörs för vilka sökord som tillämpas och databaser som nyttjas. Vidare redogörs för hur de inkluderade studierna analyseras och kodas under kartläggningsprocessen.

I tredje kapitlet sammanställs och struktureras studiernas resultat. Avsnitt 3.1 fokuserar på att beskriva vad som kännetecknar det aktuella forskningsfältet och vilka faktorer forskarna belyser som främjar läsmotivation. Här identifieras mönster, skillnader och återkommande teman i forskningen. I 3.2 beskrivs både hur läsmotivation definieras i forskningen och studiernas teoretiska bakgrund.

I diskussionskapitlet behandlas metod- och resultatdiskussion, styrkor och svagheter inom forskningsfältet och kunskapsöversiktens relevans för läraryrket. Slutligen presenteras förslag på framtida forskning med vår kunskapsöversikt som utgångspunkt.

2. METOD

Denna kunskapsöversikt utgår från den systematiska kartläggnings- och analysmetoden ”SMART” som står för Systematic Mapping and Analysis of Research Topographics. Metoden kan användas för att systematiskt beskriva och analysera tidigare forskning. Detta kan göras inom ett brett utbildningsvetenskapligt område och utifrån ett specifikt vetenskapligt perspektiv, som också har betydelse för dem som undersöker aktuellt område. Vi kommer att följa den systematiska undersökningsmetoden som brukar delas in i sex olika stadier; definiera, identifiera, välja, kartlägga, analysera samt diskutera forskningsresultatets starka och svaga punkter (Nilholm 2017, s. 7–13, 18–20, 38, 45–48).

2.1 Sökmetoder

Inhämtning av artiklar till kunskapsöversikten har huvudsakligen gjorts via de digitala databaserna Primo, ERIC, Web of Science och Swepub. Enligt Borås högskola (2025) är Primo högskolans söktjänst för bland annat artiklar samt avhandlingar i tryck- och digitalform. Databasen gav oss majoriteten av träffarna i vårt sökande. Eriksson Barajas, Forsberg och Wengström (2013, s. 75) konstaterar att databasen ERIC innefattar forskning inom pedagogik och psykologi. European University Institute (2025) definierar Web of science som en databas med vetenskapliga artiklar från hela världen. Både ERIC och Web of science användes i vår sökprocess men resulterade endast i träffar på artiklar vi redan hade hittat genom Primo. Vad gäller Swepub beskriver Kungliga biblioteket (2025) den som en databas som bland annat ger en överblick av vetenskapliga tidskriftsartiklar och doktorsavhandlingar publicerade i Sverige. När vi använde oss av Swepub fann vi inte heller då några nya artiklar. Däremot använde vi Swepub i slutprocessen av våra manuella sökningar för att få tillgång till artiklar eller för att bekräfta peer reviewed-statusen på vissa artiklar.

Med manuella sökningar menar Eriksson Barajas, Forsberg och Wengström (2013, s. 75) sökningar som hittas utanför databaser, till exempel genom att gå igenom referenslistor på artiklar. En av våra valda artiklar hittades genom manuella sökningar. Med hjälp av den manuella metoden hittade vi också flera relevanta referenser till vår inledning samt artiklar som gav oss bättre förståelse för området.

2.2 Urvalskriterier och urvalsprocess

Vi inledde med att definiera ett område, inom vår framtida profession, genom att ställa en bred fråga om läsmotivation i ämnet svenska för årskurs 4–6. Därefter utformade vi de första urvalskriterierna, vilka reviderades efterhand. Eriksson Barajas, Forsberg och Wengström (2013, s. 32, 74) beskriver att de första stegen i en systematisk undersökning är att lägga upp en plan och motivera översiktens syfte, formulera frågor samt bestämma riktlinjer för sökandet.

Sökningen utifrån de första urvalskriterierna resulterade endast i sex artiklar som var relevanta för kunskapsöversikten. Många av artiklarna i sökprocessen innefattade yngre eller äldre deltagare än mellanstadieåldern. Med anledning av det behövde inkluderingskriterierna utvidgas. Perioden för publiceringsår utökades från 2020–2025 till 2015–2025. Tidigare avgränsning kring artiklar med en kontext i svenska skolor ändrades till inom Europa. Detta resulterade i att inkluderingskriteriet *Studier som fokuserar på förstaspråksundervisning*

adderades för att inkludera undervisning som motsvarar ämnet svenska inom andra europeiska länder. Efter att inkluderingskriterierna reviderats var de utformade enligt tabell 1.

Med anledning av de nya kriterierna behövde tidigare sökningar kompletteras och nya sökningar göras för att alla sökningar skulle stämma överens med de nya kriterierna. I samband med denna process valde vi också att utforska sökningar med begrepp som ligger nära *reading motivation*, vilket beskrivs närmare i vår sökprocess.

Urvalskriterierna designades med avsikten att ringa in och precisera kunskapsöversikten med artiklar som kunde relateras till vårt syfte och våra frågeställningar. Kriterierna kring peer reviewed, fulltext och publiceringsår syftade till att ge träffar med trovärdiga och tidsrelevanta artiklar. Därav valdes artiklar som inte var äldre än tio år. Kriterierna gällande det geografiska området Europa samt åldersspannet 10–12 år på deltagare och deras förstaspråksundervisning gav relevans utifrån syftets innehåll gällande mellanstadiet och svenskämnet. För att sökträffarna skulle vara så relevanta som möjligt gentemot vårt syfte valde vi aktivt att inte vidga våra kriterier för långt från syftets avgränsningar. Detta gällde främst geografiska områden och åldersspann på deltagarna. Avsikten med det var att sökträffarnas innehåll skulle vara så nära som möjligt förutsättningarna som finns när det gäller läsning för en mellanstadielklass i ett svenskt klassrum.

Tabell 1: *Urvalskriterier för sökprocessen: inkluderingskriterier och exkluderingskriterier*

Inkluderingskriterier	Exkluderingskriterier
Empiriska studier/primärstudier	Forskningsöversikter/sekundärstudier
Peer reviewed	Studier som inte är peer reviewed
Fulltext	Inte fulltext
Studier publicerade under åren 2015 - 2025	Studier publicerade före 2015
Studier genomförda i skolor inom Europa	Studier genomförda utanför Europa
Studier som innefattar ordet läsmotivation (reading motivation)	Studier som inte innefattar ordet läsmotivation (reading motivation)
Studier med deltagare i åldrarna 10–12 år (Grades 4, Grades 5, Grades 6)	Studier med äldre eller yngre deltagare än 10–12 år (Grades 4, Grades 5, Grades 6)
Studier som fokuserar på förstaspråksundervisning	Studier som fokuserar på andraspråksundervisning

En sökprocess bör ha ett strukturerat arbetssätt, vilket kan ske genom att artiklarnas nyckelord, sammanfattningar och rubriker går igenom. Tillvägagångssättet kan användas för att få fram ett urval av artiklar som överensstämmer med kunskapsöversiktens syfte och frågeställningar (Nilholm 2017, s. 9, 45; Eriksson Barajas, Forsberg & Wengström 2013, s. 32, 83). När vi hittade artiklar som verkade relevanta genomförde vi en löpande urvalsprocess utifrån våra urvalskriterier. Vårt första steg i urvalsprocessen benämnde vi som ”Steg 1”. Vi utgick ifrån en översiktlig genomgång av artiklarnas rubriker, sammanfattningar, nyckelord och metoder i relation till våra urvalskriterier såsom mellanstadiet, svensk och europeisk kontext samt att det

skulle vara empiriska studier gällande läsmotivation. Se samtliga inkluderings- och exkluderingskriterier i tabell 1.

Urvalsprocessens nästa steg utgjordes av en djupare genomgång av artiklarna, det vill säga vårt ”Steg 2”. Genomlysningen gjordes utifrån våra urvalskriterier. Detta innebar att vi, genom en gemensam djupläsning av artiklarna, i enlighet med Nilholm (2017, s. 47) och Eriksson Barajas, Forsberg & Wengström (2013, s. 82–83), granskade artiklarnas olika delar såsom teorier, begrepp, metod och resultat för att konstatera att deras innehåll fortsatt låg inom dessa kriterier. Granskningen i ”Steg 2” resulterade i att totalt tio artiklar inkluderades. Urvalsprocessens ”Steg 1” och ”Steg 2” redovisas i tabell 2, se sid 7.

2.3 Sökprocess

Sökprocessen inleddes med att vi identifierade och fastslog två sökord som vår process skulle utgå ifrån, nämligen *läsmotivation* och *reading motivation*. Med dessa som utgångspunkt valdes relevanta vetenskapliga artiklar ut med insikten om att ett begränsat antal systematiskt utvalda arbeten kan ge god insyn i ett specifikt forskningsfält. Sökprocessen finns sammanställd i tabell 2.

En del av vår sökstrategi var att nyttja sökoperatörer i form av booleska operatorerna ”AND”, ”OR” och ”NOT”, vilka har till uppgift att begränsa eller utöka sökningar. Trunkering användes för att kunna inkludera olika varianter av ett grundord i våra sökningar. För att identifiera närliggande ord till begreppet *reading motivation* användes ämnesordlistan i databasen ERIC (ERIC Thesaurus). Detta gav oss flera alternativa sökord som var relevanta för våra frågeställningar, vilket beskrivs nedan i vår sökprocess (Eriksson Barajas, Forsberg, Wengström 2013, s. 78–79).

Vi inledde sökningen med sökordet ”läsmotivation” i databasen Primo med avgränsningarna år 2020–2025, tidskriftsartiklar, peer reviewed och fulltext. Det resulterade i noll relevanta träffar. För att vidga sökningen togs flera avgränsningar bort; 2020–2025, peer reviewed samt fulltext och en adderades; avhandlingar. De avgränsningar som kvarstod för sökningen var då tidskriftsartiklar och avhandlingar. Resultatet blev fem träffar med en träff som var av intresse. Den träffen klassades inte som peer reviewed i Primo därför gjordes en ny sökning på artikeln mot databasen Swepub genom att ange Förf: (Ingemansson, Mary). Sökningen gav 17 träffar varav en var artikeln vi sökte. Genom Swepub konstaterades att artikeln var peer reviewed, vilket gjorde att den kunde användas i kunskapsöversikten. Artikeln benämns som (A) i tabell 2. Gällande avhandlingar sökte vi vidare under hela sökprocessen i alla databaser. Det gav inga relevanta träffar för oss, vilket gör att dessa inte finns med i kunskapsöversikten.

Med tanke på bristen av träffar utifrån sökordet ”läsmotivation” fokuserade sökprocessen därefter på det engelska begreppet *reading motivation*. Nästa sökning gjordes i Primo med sökorden "reading motivation" AND swed* AND "grades 4" OR "grades 5" OR "grades 6" samt avgränsningarna 2020–2025, tidskriftsartiklar, peer reviewed och fulltext. Det gav 32 träffar varav fyra gick igenom vår granskning i steg 1. Majoriteten av artiklarna som exkluderades i steg 1 gjordes på grund av exkluderingskriterierna gällande ålder på deltagarna och det land forskningen genomförts i. Även ett fåtal artiklar exkluderades för att forskningen inte hade läsmotivation i någon större grad närvarande i studien. I nästföljande steg 2 konstaterades att tre av artiklarna (B, C, D) var relevanta att ta med.

Vidare gjordes sökningen med sökorden "reading motivation" AND swed* AND "middle school" samt avgränsningarna 2020–2025, tidskriftsartiklar, peer reviewed och fulltext i Primo. Resultatet blev nitton träffar varav tre passerade steg 1, även här exkluderades många av artiklarna med anledning av exkluderingskriterierna gällande ålder på deltagarna och det land forskningen genomförts i. Två av träffarna (B och D) hade redan valts i tidigare sökning, vilket gjorde att en ny artikel (E) togs med. Därefter användes databasen Web of science med sökorden "reading motivation" AND swed* samt avgränsningarna år 2020–2025 i sökalternativet topic. Sökningen resulterade i åtta träffar varav fyra var relevanta för steg 1. Dock var samtliga artiklar redan valda tidigare i sökprocessen (B, C, D, E). Vidare sökte vi i databasen Swepub med sökordet "reading motivation" och med avgränsningen referegranskat. Sökningen gav nio träffar varav fyra var relevanta i steg 1, men samtliga var redan valda artiklar (B, C, D, E).

I detta läge fanns ett tydligt mönster kring att samma artiklar dök upp i sökningarna trots olika sökord och databaser. Med avsikten att vidga sökningarna använde vi ERIC Theasures för att hitta liknande begrepp för "reading motivation". Detta resulterade i begreppen "reader identity", "reading attitudes", "reading interests" och "reading appreciation". Dessa begrepp applicerades i testsökningar med flera databaser men detta gav inga nya relevanta träffar utan endast artiklar som tidigare påträffats. Nämnade sökningar och en stor mängd testsökningar resulterade endast i sex artiklar som var relevanta för kunskapsöversikten. Vi fick som tidigare nämnts därför ändra urvalskriterierna, vilket resulterade i att vi fick göra kompletterande sökningar för att vidga tidigare sökningar till de nya urvalskriterierna.

Utifrån de nya urvalskriterierna gjordes nästa relevanta sökning i Primo med sökorden "reading motivation" AND "reading engagement" AND "grades 4" OR "grades 5" OR "grades 6" NOT "adolescents" samt avgränsningarna 2015–2025, tidskriftsartiklar, peer reviewed och fulltext. I detta läge hade vi identifierat begreppet "reading engagement" och samtidigt noterat att många artiklar inom ämnet nämnde begreppet "adolescents" i sin titel. Det senare begreppet låg utanför våra urvalskriterier därför adderades NOT "adolescents" för att precisera sökträffarna. Sökningen gav 37 träffar varav fyra valdes i steg 1. De artiklar som exkluderades i steg 1 gjordes med anledning av exkluderingskriterierna gällande deltagarnas ålder, vilket land forskningen bedrevs i samt avsaknad av fokus kring läsmotivation i artiklarna. Av de fyra som gick igenom steg 1 valdes två artiklar (F, G) till steg 2.

Manuella sökningar resulterade i att vi via en artikel (*Läsforskaren inspirerar till tidig läsinlärning*) i Borås Tidning 2025-11-22 sökte vidare på författarens namn och hittade en för studien relevant forskningsartikel på forskarens webbsida. För att bekräfta att den var peer reviewed gjordes en sökning via databasen Swepub med sökorden "WFRF:(Linda Fälth) "A study of parents" " vilket bekräftade att den var peer reviewed. Artikeln (H) valdes sedan ut i både steg 1 och 2.

Till sist gjordes en sökning i Primo med sökorden "intrinsic and extrinsic reading motivation" AND "grades 4" OR "grades 5" OR "grades 6" NOT "adolescents" samt avgränsningarna 2015–2025, tidskriftsartiklar, peer reviewed och fulltext. Under processen med att läsa igenom tidigare valda artiklar förekom begreppen *intrinsic motivation* som innebär inre motivation och *extrinsic motivation* som betyder yttre motivation regelbundet i artiklarna. Detta gjorde att vi såg det som lämpligt att även använda dessa som sökord. Sökningen gav 19 träffar varav två artiklar (I, J) valdes i steg 1 och 2. Artiklar som exkluderades i sökningen gjordes med anledning av exkluderingskriterierna gällande deltagarnas ålder, vilket land forskningen bedrevs i samt avsaknad av fokus kring läsmotivation i artiklarna.

Samtliga artiklar som exkluderades i steg 2, i alla sökningar, gjordes efter en noggrannare granskning som konstaterade att studierna inte var empiriska studier.

Tabell 2: Sammanställning av sökningar i de olika databaserna med dess sökord, avgränsningar och träffbild.

Databas	Sökord	Avgränsningar	Steg 1 (Antal träffar) Vidare till Steg 2	Steg 2 (Valda) Artikel
Primo	"läsmotivation"	Tidskriftsartiklar Avhandlingar	(5) 1	(1) A
Primo	"reading motivation" AND swed* AND "grades 4" OR "grades 5" OR "grades 6"	2020–2025 Tidskriftsartiklar Peer Reviewed Fulltext	(32) 4	(3) B, C, D
Primo	"reading motivation" AND swed* AND "middle school"	2020–2025 Tidskriftsartiklar Peer Reviewed Fulltext	(19) 3	(3) B, D, E
Web of science	"reading motivation" AND swed*	2020–2025, sök i topic	(8) 4	(4) B, C, D, E
Swepub	"reading motivation"	Referegranskat	(9) 4	(4) B, C, D, E
Primo	"reading motivation" AND "reading engagement" AND "grades 4" OR "grades 5" OR "grades 6" NOT "adolescents"	2015–2025 Tidskriftsartiklar Peer Reviewed Fulltext	(37) 4	(2) F, G
Swepub	WFRF:(Linda Fälth) "A study of parents"	Referegranskat	(1) 1	(1) H
Primo	"intrinsic and extrinsic reading motivation" AND "grades 4" OR "grades 5" OR "grades 6" NOT "adolescents"	2015–2025 Tidskriftsartiklar Peer Reviewed Fulltext	(19) 2	(2) I, J

2.4 Artikelurval för kunskapsöversikten

I tabell 3 nedan sammanfattas de tio artiklar som har tagits med i kunskapsöversikten med inkluderingskriterierna som utgångspunkt. Sammanställningen innefattar den bokstav som vi tilldelat artikeln, artikelns namn, författare och publiceringsår. Värt att notera är att tre av artiklarna är publicerade av samma forskningsgrupp. Vi ser alla tre artiklarna som relevanta då de belyser den svenska kontexten kring läsmotivation. Eftersom våra sökningar gett få artiklar med forskning om läsmotivation som specifikt gäller årskurs 4–6 i Sverige, stärker det ytterligare vårt beslut att inkludera dessa tre artiklar i relation till syftet med kunskapsöversikten.

Tabell 3: Sammanställning av utvalda artiklar.

Artikel	Namn	Författare	Publiceringsår
A	Djupläsning och lässtrategier	Mary Ingemansson	2018
B	What motivates students to read at school? Student views on reading practices in middle and lower-secondary school	Mats Tegmark, Tarja Alatalo, Monika Vinterek, Mikael Winberg	2022
C	The Complex Relationship between Teachers' Instructional Practices and Students' Reading Amount	Mats Tegmark, Tarja Alatalo, Monika Vinterek, Mikael Winberg	2025
D	Motivational Aspects of Students' Amount of Reading and Affective Reading Experiences in a School Context: A Large-Scale Study of Grades 6 and 9	Mikael Winberg, Mats Tegmark, Tarja Alatalo, Monika Vinterek	2022
E	Reading with Robots: A Research-through-Design Study	Marcus Jessen, Mattias Arvola, Sam Thellman, Tom Ziemke	2025
F	Factorial and Construct Validity of a New Instrument for the Assessment of Reading Motivation	Ulrich Schiefele, Ellen Schaffner	2016
G	Reading for meaning: the effects of Developmental Education on motivation and achievement in reading informative texts in primary school	Yvonne van Rijk, Langha de Mey, Dorian de Haan, Bert van Oers, Monique Volman	2016
H	A study of parents reading aloud habits with research on reading aloud applied to research-based practices for promoting students' intrinsic motivation to read	Linda Fälth	2021
I	Relations between children's reading motivation, activity and performance at the end of primary school	Lauren Kavanagh	2019
J	Reciprocal effects between intrinsic reading motivation and reading competence? A cross-lagged panel model for academic track and nonacademic track students	Ellen Schaffner, Maik Philipp, Ulrich Schiefele	2016

2.5 Metod för kartläggning och analys

I slutet av urvalsprocessen hade vi valt de tio artiklarna som presenteras i tabell 3. Efterföljande kartläggning och analys inleddes med djupläsning av artiklarna i syfte att skapa en översiktlig bild av forskningen. Kartläggningen och analysen innefattar artiklarnas syften, metoder, urval, resultat samt definitioner av begreppet läsmotivation och artiklarnas teoretiska bakgrund. Vid djupläsningen använde vi oss av en teknik där vi markerade med olika färger för varje område i kartläggningen, exempelvis en färg för syfte och en för resultatdelen.

I avsnitt 3.1 görs en övergripande kartläggning av artiklarnas syften, metoder, urval och dess resultat. Här knyts an till kunskapsöversiktens första och andra frågeställning gällande vad som kännetecknar forskningen inom läsmotivation i mellanstadiet och vilka faktorer forskningen belyser som främjar läsmotivation hos eleverna. Därefter görs en fördjupad analys i avsnitt 3.2 där frågeställningarna bemöts gällande hur forskningen definierar begreppet *läsmotivation* och vad som kännetecknar artiklarnas teoretiska bakgrund. Valet av att analysera begreppet läsmotivation grundar sig i att forskarna lyfter flera aspekter av begreppet och dess betydelse. Detta anser vi vara relevant att belysa gentemot vår frågeställning. Avsikten med att vi lyfter upp artiklarnas teoretiska bakgrund grundar sig i att denna har stor betydelse på hur forskningen specifikt ser på begreppet läsmotivation och dess olika dimensioner.

3. RESULTAT

I detta kapitel redovisas en övergripande kartläggning av de vetenskapliga artiklarnas syften metoder, urval och resultat (avsnitt 3.1). Därefter görs en fördjupad analys av både artiklarnas definitioner av begreppet *läsmotivation* och vilka teorier som betonas i de olika studierna (avsnitt 3.2).

Tabell 4 nedan är en sammanställning av artiklarnas författare, publiceringsår, syfte, metod, teoretiska bakgrund, urval och landet forskningen baseras i. Artiklarna i tabellen är sorterade efter metod där de kvalitativa sammanfattas först, följt av de kvantitativa och slutligen de med blandat metodval. Tabellen följs upp av utvecklande text i detta kapitel.

Tabell 4: Sammanställning av kodade aspekter i kartläggningen.

Artikel	Författare, Publiceringsår	Syfte	Metod	Teoretisk bakgrund	Land, Urval
A	Mary Ingemansson 2018	Resonera kring hur elever genom olika lässtrategier kan förstå och tillägna sig förmågan att djupläsa en text.	Kvalitativ (aktionsstudie)	Receptionsteorin	Sverige, Urval: 14 elever
B	Mats Tegmark, Tarja Alatalo, Monika Vinterek, Mikael Winberg 2022	Skaffa kunskap om hur elever uppfattar läsövningar, sig själva som läsare och om vad som är grunden till elevernas motivation i dessa läsövningar i skolan.	Kvalitativ (intervju)	Self-Determination Theory (SDT)	Sverige, Urval: 259 elever
E	Marcus Jessen, Mattias Arvola, Sam Thellman, Tom Ziemke 2025	Undersöka om och på vilket sätt fjärdeklassare kan motiveras till en ökad läsmängd genom att föra boksamtal med en robot.	Kvalitativ (observation, intervju)	SDT	Sverige, Urval: 19 elever
H	Linda Fälth 2021	Undersöka hur och i vilken omfattning svenska föräldrar till barn i åldern ett till sexton år engagerar sig i att läsa högt för sina barn samt diskutera kopplingar till elevers inre läsmotivation.	Kvalitativ (intervju)	Gambrells (2011) modell: Seven Rules of Engagement	Sverige, Urval: 1005 föräldrar (296 föräldrar med barn i mellanstadiet)
D	Mikael Winberg, Mats Tegmark, Monika Vinterek, Tarja Alatalo 2022	Öka insikten i hur elevers motivation och vilken sorts motivation som både är relaterad till hur mycket elever läser och hur de upplever läsning i skolan.	Kvantitativ (enkät)	SDT	Sverige, Urval: 3308 elever

F	Ulrich Schiefele, Ellen Schaffner 2016	Utveckla och utvärdera ett mångsidigt frågeformulär som kan användas för att mäta läsmotivationsfaktorer och som kan appliceras mot ett brett elevunderlag på mellanstadienivå.	Kvantitativ (test, enkät)	Wigfield och Guthrie's modell "Motivation for reading questionnaire"	Tyskland, Urval: 883 elever
I	Lauren Kavanagh 2019	Utreda samband mellan elevers inre läsmotivation, hur de ser på sig själva som läsare, läsaktiviteter och läsprestation. Även att undersöka om sambanden påverkas beroende på kön eller socioekonomisk status.	Kvantitativ (test, enkät)	Self-concept	Irland, Urval: 4067 elever
J	Ellen Schaffner, Maik Philipp, Ulrich Schiefele 2016	Undersöka om det finns ett ömsesidigt samband mellan elevers inre läsmotivation och läsförmåga samt om det har betydelse att eleven befinner sig på ett akademiskt skolspår eller inte.	Kvantitativ (test, enkät)	Reciprocal-effects modellen	Tyskland, Urval: 396 elever
G	Yvonne van Rijk, Langha de Mey, Dorian de Haan, Bert van Oers, Monique Volman 2016	Jämföra två undervisningsmetoder vid läsning av informativa texter i klassrumsmiljö och dess effekter på läsmotivation, läsförståelse och kunskap om lässtrategier. Även att undersöka om bakgrund och socioekonomisk status påverkar elevernas motivation.	Kvantitativ (Pre- och posttest, enkät)	Concept-Oriented Reading Instruction (CORI)	Nederländerna, Urval: 570 elever
C	Mats Tegmark, Tarja Alatalo, Monika Vinterek, Mikael Winberg 2025	Få förståelse för relationen mellan lärares olika strategier för att instruera övningar och svenska mellanstadie- och högstadieelevers mängdläsning.	Kvalitativ (observationer) och Kvantitativ (enkät)	SDT	Sverige, Urval: 14 klasser 14 lärare Antal elever anges ej. Bygger på samma urval som artikel D.

3.1 Övergripande kartläggning av artiklarna

I följande avsnitt redovisas en övergripande kartläggning av de vetenskapliga artiklarnas syften, metoder, urval och resultat.

3.1.1 Artiklarnas syften

I stort går det att utläsa att sju av artiklarnas syften kännetecknas av att avsikten är att undersöka vilken effekt olika lässtrategier och undervisningsmetoder har på läsmotivation (Fälth 2021; Ingemansson 2018; Kavanagh 2019; Tegmark, Alatalo, Vinterek & Winberg 2025; Jessen, Arvola, Thellman & Ziemke 2025; van Rijk, de Mey, de Haan, van Oers & Volman 2016; Tegmark, Alatalo, Vinterek & Winberg 2022). De övriga artiklarna har en gemensam nämnare i deras avsikt att jämföra, mäta eller öka insikten kring olika läsmotivationsfaktorer (Winberg, Tegmark, Vinterek & Alatalo 2022; Schiefele & Schaffner 2016; Schaffner, Philipp & Schiefele 2016).

En skiljelinje i tre av de tio valda artiklarna är att de fokuserar på sambandet mellan strategier, motivation och mängdläsning (Tegmark et al. 2025; Jessen et al. 2025; Winberg et al. 2022). I artiklarna efterfrågas mer kunskap om vilken sorts motivation som är relaterad till mängdläsning och om motivationens relation till olika strategier. En av dessa artiklar (Jessen et al. 2025) skiljer sig åt från samtliga tio artiklar genom att forskarna testar om elever kan motiveras till en ökad läsmängd genom att föra boksamtal med en robot.

Ett annat gemensamt fokus i tre andra artiklars syfte är avsikten att studera den inre motivationens betydelse för läsning. I dessa artiklar undersöks om det finns samband mellan elevers inre läsmotivation, läsaktiviteter och läsförmåga (Kavanagh 2019; Fälth 2021; Schaffner, Philipp & Schiefele 2016). Ett underliggande syfte i en av artiklarna (Fälth 2021) är att koppla resultatet till forskning om högläsning och en diskussion om forskningsbaserade lärometoder, för att främja elevers inre motivation, utifrån Gambrells ”Seven Rules of Engagement”. Det är en modell bestående av sju faktorer vars syfte är att främja elevers inre läsmotivation (se vidare avsnitt 3.2.2).

Vidare är avsikten i två artiklar att undersöka elevernas självbild, det vill säga hur de uppfattar sig själva som läsare (Tegmark et al. 2022; Kavanagh 2019). En del av syftet i Kavanaghs (2019) studie innehåller även frågor kring socioekonomisk status hos eleverna samt om olika bakgrundsfaktorer ger någon skillnad i studiens resultat. I ytterligare en artikel undersöks om olika bakgrundsfaktorer hos eleverna, såsom ordförråd och socioekonomisk status, påverkar exempelvis elevernas motivation (van Rijk et al. 2016).

3.1.2 Artiklarnas metoder och urval

I följande avsnitt redogörs för artiklarnas metoder och urval. Först behandlas de med kvalitativ ansats, därefter de med kvantitativ ansats och slutligen de med både kvantitativa och kvalitativa inslag.

Kartläggningen innefattar fyra artiklar med kvalitativ ansats (Tegmark et al. 2022; Jessen et al. 2025; Ingemansson 2018; Fälth 2021). Två av dessa har intervju som huvudsaklig metod (Tegmark et al. 2022; Fälth 2021). I studien Tegmark et al. (2022) intervjuas de deltagande eleverna med hjälp av en strukturerad intervjuguide. Intervjuerna genomförs i direkt anslutning till svenska-, kemi-, historie- och engelskalektioner under vilka läsövningar genomförs. Fälth (2021) har i stället strukturerat sin datainsamling genom 30 minuter långa digitala intervjuer.

En ytterligare skillnad i Fälths studie, gentemot alla andra nio artiklar, är att den riktar sig till föräldrar med barn i åldern 0–18 år som deltagare i stället för elever. De två resterande artiklarna med kvalitativ ansats är dels Ingemansson (2018) som har aktionsforskning som metod gällande textsamtal med djupläsning i fokus, dels Jessen et al. (2025). Den senare karaktäriseras som en designprocess med i huvudsak kvalitativ metod. Designprocessen innefattar utvecklingen av en social robot med syfte att stötta elever att föra boksamtal i grupp. Den kvalitativa delen innehåller precis som Tegmark et al. (2022) och Fälth (2021) intervjuer med elever, men forskarna genomför i huvudsak observationer under boksamtalen. Gällande urvalet för de fyra artiklarna har de ett spann på mellan 14–1005 deltagare. Studierna med minst urval är Ingemansson (2018) med 14 elever följt av Jessen et al. (2025) med 19 elever. Storleksmässigt kommer därefter Tegmark et al. (2022) med 259 elever och slutligen Fälth (2021) med 1005. Spridningen av urvalet visar att det inte finns någon tydlig gemensam nämnare.

När det kommer till artiklarna med kvantitativ ansats är dessa fem till antalet. Samtliga innefattar enkäter som riktar sig till elever (Winberg et al. 2022; Schiefele & Schaffner 2016; Kavanagh 2019; Schaffner, Philipp & Schiefele 2016; van Rijk et al. 2016). En av de fem studierna skiljer sig från de andra fyra genom att endast ställa enkätfrågor till eleverna (Winberg et al. 2022). Tre av de fem genomför utöver enkätfrågor tester med fokus på läsförståelse (Schiefele & Schaffner 2016; Kavanaghs 2019; van Rijk et al. 2016). Två av dessa skiljer sig ytterligare genom att addera en aspekt (Kavanaghs 2019; van Rijk et al. 2016). Kavanaghs (2019) gör det genom att frågorna är strukturerade efter både *reading self-concept* (elevens uppfattning av sin läsförmåga, formad av tidigare erfarenheter och sociala sammanhang, se vidare 3.2.2) och mängden rekreativläsning. Däremot skiljer sig van Rijk et al. (2016) genom att utföra ett icke verbalt IQ-test. Detta genomförs vid två tillfällen via pre- och posttester.

Den sista av de fem kvantitativa studierna med enkäter har i stället för läsförståelsetest ett test som uppskattar läsförmågan, med ett huvudsakligt fokus på elevernas avkodning (Schaffner, Philipp & Schiefele 2016). Precis som van Rijk et al. (2016) samlas data in vid två tillfällen men forskarna gör det över ett större tidsspann, vilket gör att eleverna går i en senare årskurs i slutet av studien.

När det kommer till enkätfrågorna har Kavanagh (2019) och Schaffner, Philipp och Schiefele (2016) gemensamt att deras enkätfrågor gällande läsmotivation till viss del utgår från PISA:s frågor om läsintresse, till skillnad från de andra tre artiklarna som kännetecknas av att de baserar sina frågor på tidigare forskning (Winberg et al. 2022; Schiefele & Schaffner; van Rijk et al. 2016).

Gällande urvalet för de fem kvantitativa artiklarna med enkäter är urvalsspannet relativt stort. Tre av studierna har ett spann på mellan 396–883 deltagare (Schiefele & Schaffner 2016; Schaffner, Philipp & Schiefele 2016; van Rijk et al. 2016). Två av studierna (Winberg et al. (2022; Kavanagh 2019) skiljer sig genom att ha ett betydligt större urval med 3308 respektive 4067 deltagare.

En av artiklarna i kartläggningen skiljer sig från samtliga artiklar genom att ha både kvantitativa och kvalitativa inslag (Tegmark et al. 2025). I studien genomförs precis som i Jessen et al. (2025) klassrumsobservationer. Däremot finns en likhet med de fem kvantitativa studierna genom att den också använder sig av en enkät som en del av metoden.

3.1.3 Artiklarnas resultat

I forskningsartiklarnas resultat återkommer gemensamma teman kring mellanstadieelevers läsmotivation. Följande sex centrala teman som identifierats är inre motivation, läsmängd, delaktighet, läskompetens, självständighet och läsupplevelse. Dessa teman går delvis in i varandra, vilket redogörs för nedan.

Det finns ett huvudsakligt gemensamt tema i sex artiklar vad gäller att i någon form lyfta elevers inre motivation (Winberg et al. 2022; Tegmark et al. 2022; Schiefele & Schaffner 2016; Tegmark et al. 2025; Kavanagh 2019; Schaffner, Philipp & Schiefele 2016). Två av dessa artiklar beskriver elevernas inställning till läsning. Den ena artikeln (Winberg et al. 2022), visar att eleverna i årskurs 6 har en positiv inställning till läsning både i och utanför skolan. Eleverna är relativt motiverade till att läsa både avseende inre och yttre motivationsfaktorer. Dock sjunker elevers inre motivation från mellanstadiet till högstadiet. Den andra artikeln (Tegmark et al. 2022) beskriver å sin sida att över tre fjärdedelar av eleverna anser att läsmotivation under lektionstid berodde på yttre motiverande faktorer. Resterande elever relaterade detta till inre motivationsfaktorer. Forskarna pekar på att mängdläsning av intressanta texter ökar läsförståelsen, vilket i sin tur utvecklar inre motivation. I två andra av de sex artiklarna redogörs för att flickor generellt har en större inre motivation, vilja till läsning och läsförmåga än pojkar (Kavanagh 2019; Schaffner, Philipp & Schiefele 2016). En av de sex artiklarna (Tegmark et al. 2025), redogör utförligt för yttre motivationsfaktorer, såsom att avsätta tid för läsning och ha god klassrumsstruktur, men att lärare utöver detta behöver ge stöd för elevernas behov av kompetens, deltagande och självständighet för sitt läsande för att utveckla deras inre läsmotivation. Vidare finns ytterligare en gemensam nämnare i två av de sex artiklarna. De belyser det positiva sambandet mellan inre motivation och läsupplevelse genom att konstatera att inre motivation starkt bidrar till att främja elevernas upplevelse av det lästa (Winberg et al. 2022 & Schiefele och Schaffner 2016).

Det andra temat – läsmängd – lyfts fram i fem artiklar genom att undersöka det positiva sambandet mellan läsmotivation och läsmängd men även riktningen på sambandet (Tegmark et al. 2022; Winberg et al. 2022; Tegmark et al. 2025; Kavanagh 2019; Schiefele & Schaffner 2016). I tre av dessa artiklar redogörs för att faktorer såsom elevernas självständighet, kompetens och delaktighet i läsningen kan ha betydelse för att öka elevernas läsmängd (Tegmark et al. 2025; Winberg et al. 2022; Kavanagh 2019). Tegmark et al. (2025) resonerar kring läsmängdens betydelse för läsmotivation. Vid en djupare analys kan fem faktorer urskiljas som motiverar mängdläsandet: klassrumsstruktur, avsatt tid för läsning, balans mellan elevers självständighet och läskompetens, lärarens engagemang samt vikten av att läsning poängteras. Kavanagh (2019) belyser sambandet genom att påvisa att elever med hög socioekonomisk status läser mer, har högre inre läsmotivation och *reading self-concept* (elevens uppfattning av sin läsförmåga, formad av tidigare erfarenheter och sociala sammanhang, se vidare 3.2.2) än de med lägre status. Resultatet pekar på att inre motivation och self-concept båda var för sig stärker elevens mängdläsning. Winberg et al. (2022) pekar å sin sida på relevansen av att titta vidare på faktorerna självständighet, kompetens och delaktighet. Dessutom menar forskarna att det finns ett svagt samband mellan elevernas generella läsmotivation och den mängd de läser i skolan. En annan av de fem artiklarna gällande läsmängd lyfter det positiva sambandet mellan läsmängd och läsmotivation genom att konstatera att eleverna vill bli bättre läsare och eleverna tror att detta kan ske genom att läsa mer. Forskarna drar slutsatsen att intressantare texter för eleverna, mer lästid och lärarstöd skulle få eleverna att läsa mer i skolan (Tegmark et al. 2022). I den sista av de fem artiklarna betonas att den inre motivationen, att prestera bättre än klasskamraterna och få beröm för sin läsning har en positiv, om än liten, inverkan på läsmängd (Schiefele och Schaffner 2016).

Det tredje temat – delaktighet – som främjande faktor för läsmotivation belyses i sex artiklar (Winberg et al. 2022; Tegmark et al. 2025; Kavanagh 2019; Ingemansson 2018; Jessen et al 2025; Fälth 2021). Tre av de sex artiklarna konstaterar att elevers delaktighet, där de får interagera med texten i olika undervisningsmetoder, främjar läsmotivationen. (Ingemansson 2018; Jessen et al 2025; Fälth 2021). Två av dessa har en gemensam nämnare genom att de lyfter textsamtalet (Ingemansson 2018; Jessen et al 2025). Ingemansson (2018) drar slutsatsen att textsamtal där elever får interagera med varandra, med återkoppling från lärare och klasskamrater, är motivationshöjande. Detta kan jämföras med Jessen et al. (2025) som redogör för textsamtal mellan elever och en robot. Genom en samtalskontext där roboten interagerar med eleverna konstaterar forskarna att läsmotivation främjas. Fälth (2021) redogör i sin tur för en annan strategi, högläsning. En slutsats i den studien är att högläsning ger ett gemensamt tillfälle för samtal kring läsning. Högläsning skapar förutsättningar till läsmotivation hos lyssnaren. Detta kan främja att eleven identifierar sig som en läsare och deltar i samtal kring läsning i klassrummet.

Vad gäller temat läskompetens lyfter sex artiklar upp detta som en delfaktor till läsmotivation (Tegmark et al. 2025; Winberg et al. 2022; Kavanagh 2019; Schaffner, Philipp & Schiefele 2016; Jessen et al 2025; van Rijk et al. 2016). Fyra av dessa sex har som gemensam nämnare att forskarna resonerar kring läskompetens tillsammans med delaktighet och självständighet som främjande faktorer för läsmotivation (Tegmark et al. 2025; Winberg et al. 2022; Kavanagh 2019; Jessen et al. 2025). Av dessa utmärker sig Jessen et al. (2025) genom att den studien belyser att ett samtal med en robot kan ge förutsättningar för eleverna att visa upp sin läskompetens, vilket är en delfaktor för att skapa läsmotivation. I en annan av de sex artiklarna redogörs för läsmotivationens positiva samband med läsförståelse samt kunskap om lässtrategier. Forskarna konstaterar att en skicklig läsare är mer motiverad än en läsare med mindre läskunskap (van Rijk et al. 2016).

Temat självständighet redogörs för i fyra artiklar (Tegmark et al. 2022; Tegmark et al. 2025; Winberg et al. 2022; Jessen et al 2025). Exempelvis beskriver Jessen et al. (2025) vikten av att eleverna får välja en egen bok som intresserar dem. Tillsammans med delaktighet med andra kan detta skapa förutsättningar för självständighet. Tegmark et al. (2025) belyser å sin sida vikten av en lärares förmåga att balansera elevens självständighet och läskompetens. En obalans mellan dessa faktorer kan göra att läsmotivationen går förlorad

Gällande det sista temat – läsupplevelse – lyfter åtta av artiklarna upp lärares och elevers läsupplevelse samt intresse för det lästa (Winberg et al. 2022; Tegmark et al. 2022; Schiefele & Schaffner 2016; Tegmark et al. 2025; Kavanagh 2019; Ingemansson 2018; Jessen et al 2025; Fälth 2021). Fem av dessa betonar elevers upplevelse, intresse, lässjälvbild, känslomässiga engagemang, nyfikenhet och att de behöver få läsa intressanta texter (Winberg et al. 2022; Tegmark et al. 2022; Schiefele & Schaffner 2016; Kavanagh 2019; Fälth 2021). Resterande tre fokuserar i stället på betydelsen av lärarnas intresse och återkoppling till eleverna (Jessen et al 2025; Tegmark et al. 2025; Ingemansson 2018). En av de tre skiljer sig åt genom att den som undervisar är en robot och den som således ger återkoppling till eleverna (Jessen et al 2025).

3.2 Fördjupad analys

I den fördjupade analysen redogörs för hur begreppet läsmotivation definieras i forskningen och här ges även en beskrivning av artiklarnas teoretiska bakgrund.

3.2.1 Hur definierar forskningen begreppet läsmotivation?

I följande avsnitt lyfts hur forskarna i våra tio valda artiklar definierar *läsmotivation* och resonerar kring dess innehåll. Precis som vi själva noterat när vi kartlagt alla artiklarna har enligt Schiefele och Schaffner (2016) begreppet läsmotivation flera dimensioner, vilket redogörs för nedan. Forskningsfältet i stort använder begreppen *inre motivation* och *yttre motivation* för att närmare beskriva elevernas motivation. Fyra av artiklarna lyfter också begreppen *autonomous motivation* och *controlled motivation* (Tegmark et al. 2022; Winberg et al. 2022; Tegmark et al. 2025; Jessen et al. 2025). Begreppen översätts fortsatt i texten till *autonom motivation* och *kontrollerad motivation*.

Tre av artiklarna beskriver det övergripande begreppet läsmotivation på ett liknande sätt (Schaffner, Philipp & Schiefele 2016; Schiefele & Schaffner 2016; Fälth 2021). Forskarna menar att *läsmotivation* handlar om en persons varaktiga villighet att inleda läsaktiviteter och sannolikheten att engagera sig i dessa. För att utvidga resonemanget menar också Tegmark et al. (2025) att läsmotivation är något som växer inifrån oss själva och Kavanagh (2019) konstaterar att motivation handlar om elevens värderingar, mål och tro samt hur dessa aktivt påverkar valen eleven gör.

Tre av artiklarna beskriver mer i detalj om *läsmotivation* genom att dela in begreppet i två delar *autonom motivation* och *kontrollerad motivation* (Tegmark et al. 2022; Winberg et al. 2022; Tegmark et al. 2025). Det förstnämnda identifierar författarna som den motivation individen upplever kommer inifrån sig själv och att det finns en känsla av initiativ och ägarskap kring sitt läsande. Här innefattas också sådant som individen identifierar sig med (jag läser för att jag vet att det är viktigt för mig) men också det som individen internaliserat (jag läser för att jag identifierar mig som en läsare). *Kontrollerad motivation* definieras i stället som att individen motiveras genom yttre krav (jag läser för att jag är tillsagd att göra det) eller inre tvång (jag läser för att inte verka dålig inför mina klasskamrater). En intressant aspekt som två av artiklarna lyfter är att läraren behöver inspirera och bidra till att upprätthålla elevernas läsmotivation (Tegmark et al. 2025; Jessen et al. 2025). Det behövs alltså genomtänkt *kontrollerad motivation* från läraren för att främja att eleven internaliserar en *autonom läsmotivation*.

I hälften av studierna betonas särskilt begreppet *inre motivation* som en central komponent i läsmotivation (Schaffner, Philipp & Schiefele 2016; Schiefele & Schaffner 2016; Jessen et al. 2025; Fälth 2021; Kavanagh 2019). Dras paralleller till de snarlika definitionerna av *autonom läsmotivation*, som görs i fyra av artiklarna där begreppet *autonom läsmotivation* förespråkas, framkommer en ännu tydligare samsyn av den inre motivationens betydelse i majoriteten av artiklarna (Tegmark et al. 2022; Winberg et al. 2022; Tegmark et al. 2025; Jessen et al. 2025). Vad gäller definitionen av *inre motivation* finns det stora likheter i forskarnas sätt att beskriva begreppet. Schiefele och Schaffner (2016), Schaffner, Philipp och Schiefele (2016) och Kavanagh (2019) menar att *inre läsmotivation* handlar om en läsvilja som bygger på att det inom individen upplevs tillfredställande och berikande att läsa. Bakom detta finns två drivkrafter, att läsa för att det är intressant eller för att ta del av en positiv läsupplevelse.

Med anledning av fokuset på *inre motivation* behandlas också begreppet *yttre motivation* i forskningen. Detta görs med tanke på det nära sambandet begreppen emellan. *Yttre*

läsmotivation definieras av Schiefele och Schaffner (2016), Schaffner, Philipp och Schiefele (2016) och Kavanagh (2019) som drivkrafter utanför texten exempelvis som att arbeta mot ett visst utfall med läsningen eller att få beröm av en lärare. *Yttre motivation* kan därför i hög grad likställas med *kontrollerad motivation*.

Vid en jämförelse av begreppen *autonom motivation* och *inre motivation* skiljer sig dessa åt, genom att autonom motivation innefattar inre motivations definition och därutöver adderar att *yttre motivation* kan internaliseras av en individ och övergå i autonom motivation. En intressant aspekt i forskningen är därmed hur forskarna i sin helhet ser på den *yttre läsmotivationens* påverkan på eleverna. En tydlig samsyn mellan fyra av artiklarna är att de visar att *yttre läsmotivation* har en negativ effekt på eleverna, framför allt gällande deras läsförmåga och mängden de läser (Winberg et al. 2022; Schiefele & Schaffner 2016; Tegmark et al. 2022; Kavanagh 2019). Winberg et al. (2022) betonar detta starkast. Jämförs detta med vad som tidigare nämnts av Tegmark et al. (2025) och Jessen et al. (2025) ser dessa forskare däremot på den *yttre läsmotivationens* (med deras term *den kontrollerade läsmotivationens*) påverkan på eleverna på ett annat sätt. De beskriver att den kan vara negativ men att genomtänkt *kontrollerad motivation* från läraren främjar att eleven internaliserar en *autonom läsmotivation*.

3.2.2 Artiklarnas teoretiska bakgrund

I kommande avsnitt beskrivs vilken teoretisk bakgrund som återfinns i varje artikel där både vetenskapliga teorier och modeller inom motivationsforskning förekommer som grund.

Sex av studierna har en tydlig vetenskaplig teori som utgångspunkt i sin forskning (Kavanagh 2019; Tegmark et al 2022; Tegmark et al. 2025; Winberg et al. 2022; Jessen et al. 2025; Ingemansson 2018). Fyra av dessa studier utfår från teorin *Self-Determination Theory* (SDT) (Tegmark et al 2022; Tegmark et al. 2025; Winberg et al. 2022; Jessen et al. 2025). Det är en bred teori inom psykologin som kretsar kring välmående, personlighet och motivation. Vidare handlar den om att identifiera vilka olika typer av reglering av beteende som påverkar en persons agerande och vilka konsekvenser olika varianter av motivation har för välbefinnande, personliga upplevelser och lärande. SDT skiljer på *autonom* och *kontrollerad* motivation (som tidigare har beskrivits mer i detalj i 3.2.1) och ser dessa som paraplybegrepp inom motivation. Vidare lyfter teorin i vilken utsträckning de psykologiska basbehoven självständighet, kompetens och deltagande tillgodoses samt hur de påverkar både typen och styrkan av motivation. Tegmark et al. (2025) menar att de psykologiska basbehoven behöver vara tillgodosedda för att *autonom motivation* ska kunna utvecklas och därigenom ge möjligheten att prestera och må mentalt bättre.

Resterande två artiklar med en tydlig vetenskaplig teori som utgångspunkt är Kavanagh (2019) och Ingemansson (2018). En av dessa, Kavanagh (2019) har sin utgångspunkt i teorin *Self-concept* som kretsar kring läsarens tro på sin egen förmåga att läsa, men även kring att förklara samt förutsäga beteende och upplevd kompetens. Med *reading self-concept* menas att elevens uppfattning om hans egen läsförmåga har präglats av social jämförelse, tidigare upplevelser och uppmuntran från personer som är viktiga för individen. Vidare menas inom teorin att *reading self-concept* påverkar elevens prestationsnivå genom läsaktivitet. De som har en god läsförmåga antas läsa mer, vilket i sin tur leder till ökad läsförmåga. I jämförelse baserar Ingemansson (2018) sin studie på en gren av receptionsteorin där frågor kring hur text mottas och tolkas står i fokus, vad som sker hos läsare psykologiskt och kognitivt. Inom teorins ramar använder Ingemansson ”transaktionell” läsundervisning vilket innebär att eleven tar med sig något från

sin läsning, bearbetar det och tar det vidare med sig. Det som då sker är att förståelse förflyttas mellan text och läsare.

Fyra av artiklarna inom vår kunskapsöversikt har en analytisk modell snarare än en regelrätt teori som bakgrund för sina studier (van Rijk et al. 2016; Schiefele & Schaffner 2016; Fälth 2021; Schaffner, Philipp & Schiefele 2016). van Rijk et al. (2016) utgår från modellen ”Concept-oriented reading instruction” (CORI) som grund. CORI:s syfte är att utveckla en djupförståelse hos eleven om textens innehåll genom elevens aktiva engagemang kring läsaktiviteten. Fokus ligger på hur mening skapas och sätts samman till en helhet under textbearbetning för att skapa kunskap och gemensamt meningsskapande. Precis som Jessen et al. (2025) och Ingemansson (2018) har textsamtal som modell en betydande roll i studien.

I den andra av de fyra artiklarna utgår forskaren från Gambrells modell ”Seven Rules of Engagement” vars syfte är att främja elevens *inre läsmotivation* (Fälth 2021). Modellen innefattar sju faktorer: läsningens relevans för elevens liv, tillgång till stora mängder text, gott om tid för läsning, valfrihet i val av text, social interaktion kring det lästa, lyckas med att läsa krävande texter och reflektion kring värdet av läsningen. I jämförelse med de andra tre artiklarna finns likheter kring aspekten textsamtal. Studien lyfter delvis det sociala perspektivet i textsamtal, genom att fokusera på sociala aspekter kring det lästa, samt att interaktionen mellan förälder och barn gällande högläsning belyses.

Den tredje av de fyra artiklarna som utgår från en analytisk modell i sin forskning, gör det genom att använda Wigfield och Guthrie’s modell ”Motivation for reading questionnaire” (Schiefele & Schaffner 2016). Modellen bygger på fem olika dimensioner som främjar *läsmotivation*: nyfikenhet, delaktighet, betyg, tävling och socialt erkännande. Utöver dessa dimensioner adderade forskarna ytterligare två dimensioner baserade på annan tidigare forskning: emotionell reglering och att överkomma tristess.

Den fjärde artikeln använder i huvudsak den reciproka effektmodellen som utgångspunkt vilket utgör analysmodellen för studiens resultat (Schaffner, Philipp & Schiefele 2016). Modellen används för att undersöka huruvida det finns ett ömsesidigt samband mellan *läsmotivation* och läskompetens över tid från en årskurs till en annan, samt om detta samband är positivt. Det innebär att studien, i jämförelse med alla andra nio artiklar, inte har en tydlig sammanhållen teoretisk bakgrund. I de fall de berör aspekter kring en teoretisk bakgrund görs det i likhet med Schiefele och Schaffner (2016) genom att de använder forskarna Wigfield och Guthrie’s forskning men endast i syfte att definiera *inre läsmotivation*. I linje med fyra andra artiklar använder de också SDT i ett sammanhang men det görs endast för att förklara ett fenomen gällande självständighet, kompetens och delaktighet (Tegmark et al 2022; Tegmark et al. 2025; Winberg et al. 2022; Jessen et al. 2025).

4. DISKUSSION

I kommande kapitel genomförs kunskapsöversiktens diskussion. I följande ordning presenteras metoddiskussion, resultatdiskussion, styrkor och svagheter inom forskningsfältet samt relevans för läraryrket.

4.1 Diskussion om metod

Vi började vårt arbete med att upprätta en arbetsplan och en söklogg genom att hämta in kunskap från litteratur, biblioteket och andra källor tillhandahållna i kursen. Baserat på innehållet i dessa källor, framför allt SMART-modellen ur Nilholm (2017), skapades strukturen i arbetsdokumenten utifrån en beprövad och transparent metod. Detta resulterade också i en tydlig väg framåt i arbetet från start. Ett återkommande inslag i vår arbetsprocess är att vi gemensamt lagt upp en tydlig plan och struktur för nästkommande kapitel med hjälp av arbetsplanen. Detta har skapat en samsyn genom processen, vilket inneburit att arbetet har fortgått i planerad takt.

Redan vid inledningen av sökprocessen loggades alla våra sökningar. Vi noterade ganska snart att det var av stor betydelse för oss på grund av att vi inledningsvis hade svårt att hitta relevanta artiklar. Det resulterade i att vi gjorde många snarlika sökningar. Vi fick reflektera kring olika sökords betydelse i processen och uppleva hur sökträffarna ändrades utifrån mer eller mindre relevanta sökord. Hade vi inte haft sökloggen i denna situation hade vi riskerat betydligt mer dubbelarbete gällande sökningarna. Något som vi regelbundet stötte på och noterade var att vi såg samma artiklar i sökprocessen. Det resulterade i att vi fick backa ett steg och börja dokumentera artiklarnas titel för att koppla dem till sökträffarna på ett överskådligt sätt. Detta gjordes för att kunna få ett tydligt helhetsperspektiv på vilka återkommande träffar som faktiskt inkluderades eller exkluderades. I efterhand ser vi att vi redan från början skulle ha gjort kopplingen mellan sökträffar och artiklarnas titlar för att underlätta arbetet. Samtidigt som vi fick variera sökorden och anpassa sökprocessen med anledning av de återkommande relevanta artiklarna ser vi det faktum att de återkommer konsekvent i processen som en styrka. Artiklarna kan anses som centrala i forskningsområdet utifrån våra urvalskriterier.

Ungefär halvvägs in i sökprocessen upplevde vi att vårt arbete stannat av. Vi konstaterade att våra urvalskriterier var för snäva och att vi samtidigt var i behov av fler relevanta artiklar. Det resulterade i att vi behövde reflektera över hur vi skulle utöka urvalskriterierna, utan att förlora precision kring den sortens artiklar som kunde relateras till kunskapsöversiktens syfte. Denna process upplevde vi som krävande men det gav oss möjligheten att reflektera över de olika delarna i vårt syfte och avgränsningar. Vi behöll vissa urvalskriterier medan andra fick ändras i syfte att vidga sökfältet. Utfallet blev att vi kunde behålla både ett snävt geografiskt område (Europa) och ett snävt tidsperspektiv, nämligen artiklar från de senaste tio åren. Dessutom kunde vi fokusera helt på studier med deltagare i förstaspråksundervisning (motsvarande svenskämnet i Sverige) i mellanstadiet i andra europeiska länder. I efterhand ser vi det som en viktig del i sökprocessen, vilket i slutändan gav oss artiklar som vi anser stämmer väl överens med vårt ursprungliga syfte. När vi började läsa igenom artiklarna stärktes vår uppfattning om de återkommande artiklarnas relevans och att samtliga artiklar låg i linje med kunskapsöversiktens syfte. Under läsningen noterade vi att artiklarna hade samma eller liknande begrepp och teoretiska bakgrunder med snarlika resonemang. Det som däremot kan ses som en svaghet är att i några av studierna är läsmotivation mer av ett sidoperspektiv till andra aspekter inom läsning. Trots detta bidrar dessa studier till konkreta resultat gällande läsmotivation och ett bredare perspektiv med relevant kontext kring läsmotivation.

När våra tio artiklar var fastställda kartlade vi dem genom att konsekvent se över alla artiklar och färgkoda olika aspekter i artiklarna. Detta gjordes för att få en överblick över helheten men också med tanke på att skapa en enkelhet i att kunna komma tillbaka till väsentlig information i artiklarna under skrivprocessen. Det gjorde att vi enkelt kunde jämföra artiklarna i resultatdelen av kunskapsöversikten och koppla det till vårt syfte och frågeställningar.

4.2 Diskussion om resultatet

Under vår kartläggning av de valda artiklarna fann vi några huvuddrag som vi ansåg var intressanta att lyfta fram. Vad gäller vår första frågeställning om vad som kännetecknar forskningen om mellanstadieelevers läsmotivation ser vi ett tydligt mönster i forskarnas metoder, där de vänder sig till eleverna specifikt. Eleverna får delta genom olika enkäter, tester och intervjuer. Detta skiljer sig något från vårt antagande om att empiriska studier på området främst omfattar lärare. En annan intressant infallsvinkel är att trots att sökningarna avsåg hela Europa resulterade dessa, utifrån våra urvalskriterier, i en träffbild innehållande länder som var relativt koncentrerade till den nordvästra delen av Europa. Detta anser vi ligger i linje med vårt syfte och vår strävan efter att forskningen så nära som möjligt ska motsvara förhållanden inom den svenska mellanstadieskolan.

Gällande studiernas syfte syns även där tydligt att majoriteten av studierna har elever som deltagare med frågor som berör dem och deras läsmotivation. Temat för dessa är hur de belyser på vilket sätt eleverna ser på sig själva i sin läsning men också hur de upplever läsning och läsövningar (Tegmark et al. 2022; Winberg et al. 2022; Kavanagh 2019). Ett annat intressant gemensamt drag i flera artiklar är syftet att undersöka vilken effekt olika lässtrategier och undervisningsmetoder har på läsmotivation (Fälth 2021; Ingemansson 2018; Kavanagh 2019; Tegmark, et al 2025; Jessen et al 2025; van Rijk et al 2016; Tegmark et al. 2022).

För att sammanfatta vad som kännetecknar forskarnas resultat har vi gjort en kategorisering i sex teman vilka är inre motivation, läsmängd, delaktighet, läskompetens, självständighet och läsupplevelse. Sammantaget visar det sig i forskningen att dessa har ett nära samband med främjandet av läsmotivation, vilket beskrivits i avsnitt 3.1.3.

Vår andra frågeställning om vilka faktorer forskningen belyser som främjar *läsmotivation* hos eleverna har sin utgångspunkt i kunskapsöversiktens inledning, där det konstateras att svenska elevers inställning till läsning har blivit mer negativ och att antalet elever som läser en sida eller mer under en skoldag har minskat avsevärt i mellanstadiet (Skolverket 2023a; Vinterek et al. 2022). Därutöver har vår kartläggning visat att elevers inre motivation gällande läsning sjunker från mellanstadiet till högstadiet (Winberg et al. 2022). En intressant aspekt som enligt oss är värd att betona är att i kartläggningen framkommer att Tegmark et al. (2025) resonerar kring samtliga sex nämnda teman, vilka identifieras som främjande på mellanstadieelevers läsmotivation. Ett av de teman som lyfts är den tid som avsätts för läsning. Tegmark et al (2022) pekar på att mer lästid skulle få eleverna att läsa mer i skolan. Vi har dock funnit att andra studier visar att det endast finns ett svagt samband mellan elevernas generella läsmotivation och den mängd de läser i skolan (Winberg et al. 2022; Schiefele & Schaffner 2016). Med detta i åtanke kan vi genom vår kartläggning se att ökad läsmängd ensamt inte är svaret på främjandet av läsmotivation. Därför finns det behov av flera faktorer som samverkar såsom att intressantare texter för eleverna och lärarstöd skulle få eleverna att läsa mer i skolan (Tegmark et al. 2022). Dessutom skapar större läsförståelse hos eleverna mer läsmotivation (van Rijk et al. 2016). En annan faktor som framhävs av Tegmark et al. (2025) är att vikten av läsning poängteras. Vår

kartläggning visar att läraren kan signalera detta genom att låta elever interagera med varandra i textsamtal med inslag av återkoppling. När elever interagerar med varandra om text ger det eleverna möjligheter att känna samhörighet och visa upp sin läskompetens, vilket främjar läsmotivation. Denna kontext ger förutsättningar för elever att skapa en god lässjälvbild. Det bör dock tydliggöras att läraren har en viktig roll i att hjälpa eleven att balansera sin självständighet och läskompetens. En obalans mellan dessa faktorer kan annars göra att läsmotivationen tar skada.

Gällande vår tredje frågeställning som adresserar hur begreppet *läsmotivation* definieras finns det en relativt stor samsyn inom forskningen. I flera av artiklarna framgår att *läsmotivation* handlar om en persons varaktiga villighet att inleda läsaktiviteter och sannolikheten att engagera sig i dessa (Schaffner, Philipp & Schiefele 2016; Schiefele & Schaffner 2016; Fälth 2021). Vidare kan vi se ett begrepp som är centralt inom den största delen av kartläggningen, vilket är *inre läsmotivation*. Samtidigt framkommer ett annat begrepp, *autonom motivation*, som i princip har samma innebörd men som vidgar betydelsen av motivation som kommer inifrån. Skillnaden är att eleven anses kunna omvandla yttre motivation till inre motivation genom att internalisera. Med denna utgångspunkt kan läraren enligt Tegmark et al. (2025) och Jessen et al. (2025) genom noga övertänkt *yttre motivation* främja att eleven internaliserar till exempel ett tankesätt för att stärka sin egen *inre läsmotivation*. Därigenom kan läraren inspirera och bidra till att upprätthålla elevernas *läsmotivation*.

Slutligen framgår tydliga drag vad gäller vår fjärde frågeställning om den teoretiska bakgrunden inom området läsmotivation. De artiklar som har sin grund i en specifik vetenskaplig teori är i huvudsak psykologiska teorier som innefattar resonemang kring välbefinnande, personliga upplevelser, social interaktion, motivation och lärande (Tegmark et al 2022; Tegmark et al. 2025; Winberg et al. 2022; Jessen et al. 2025; Kavanagh 2019; Ingemansson 2018). Vad gäller de studier som i stället har en analytisk modell som utgångspunkt kännetecknas de av att modellerna syftar till att främja inre läsmotivation (van Rijk et al. 2016; Schiefele & Schaffner 2016; Fälth 2021; Schaffner, Philipp & Schiefele 2016).

I vårt arbete med kartläggningen framgår således i majoriteten av studierna, både de med en teoretisk bakgrund och de med analytisk modell, att fokus ligger på det som sker inom individen i samband med läsaktiviteter. Vi har i detta sammanhang noterat att den teoretiska bakgrunden, i huvudsak vad gäller vetenskapliga teorier, har en tydlig inverkan på forskarnas resonemang kring läsmotivation. Å ena sidan skapar det en samstämmig syn på vad som kan verka främjande för läsmotivation. Å andra sidan skulle en mer varierad teoretisk utgångspunkt kunna ge en bredare syn på hur läsmotivation kan stärkas hos mellanstadieelever.

4.3 Forskningsfältets styrkor och svagheter

Under arbetet med kartläggningen av artiklarna, som innefattas i denna kunskapsöversikt, har vi kunnat urskilja olika aspekter som kan ses som styrkor och svagheter inom forskningsfältet. En styrka är att det finns mycket forskning som har genomförts i Europa men även att den utförts under de tio senaste åren, vilket gör att forskningen blir relevant och aktuell för sitt fält. Med tanke på att vår kunskapsöversikt fokuserar på forskning utförd i Europa för att kunna jämföras så bra som möjligt med förutsättningarna i ett svenskt klassrum har det varit fördelaktigt för oss. Något som tydligt visat sig inom forskningsfältet är att av de artiklar som avser svensk skola innefattas majoriteten av dessa i en artikelserie utförd av i princip ett och

samma forskarlag. Det kan ses som en svaghet då forskarna influerar forskningsfältets innehåll i relativt hög grad. Detta eftersom de uttrycker ett liknande resonemang kring läsmotivation och närliggande aspekter till begreppet genom hela artikelserien. Däremot kan det argumenteras för att de har bedrivit en bred forskning inom läsmotivation, i svensk kontext över flera år, vilket kan ha gett dessa forskare goda insikter inom området.

Forskningen har en relativt jämn fördelning mellan kvantitativa studier, med mycket enkäter, och kvalitativa studier med intervjuer och observationer som grund. Detta ger en styrka eftersom den enskilda eleven kan bidra med nyanserade och djupare data. Dessutom bidrar en större mängd elever som deltar i studierna till en övergripande bild, vilket tillsammans bör ge en bra grund för att kunna definiera och undersöka läsmotivation och dess betydelse för läsningen. Däremot kan vi, ur vårt perspektiv, se en svaghet i att forskningsfältet har få studier med en kvalitativ ansats som endast innefattar elever.

Eleverna ute i skolorna har generellt en central roll inom forskningsfältet. Att så är fallet kan ses som en styrka, då syftet med studierna bland annat är att skapa förståelse för just deras läsmotivation. Samtidigt belyser flera av forskarna att elever många gånger behöver stöttning av lärare som eftertänksamt stimulerar elevernas läsmotivation för att bibehålla den. Det kan därför vara en svaghet att lärarnas representation inte förefaller vara tydlig i forskningen. En av de tydligaste styrkorna inom fältet är att forskarna i stor utsträckning resonerar kring läsmotivation på liknande sätt. På ett nyanserat sätt beskriver de tillsammans flera faktorer som främjar läsmotivation. Detta bör bidra till att forskningens slutsatser är väl förankrade genom studierna och tidigare forskning.

4.4 Relevans för läraryrket

Med tanke på att forskningsfältet fokuserar på elever som deltagare menar vi att forskarnas slutsatser är relevanta för planerandet och genomförandet av läsundervisning i svenska klassrum. Forskningen ger förslag på flera faktorer som kan bidra till att främja läsmotivation i klassrummet och som därför är betydelsefulla för lärarens uppdrag. Det som syns tydligt är att en lärare inte kan arbeta för snävt i läsundervisningen i svenskämnet. Det innebär att det exempelvis inte räcker att som lärare endast signalera vikten av läsning eller att eleven får läsa mycket i skolan. En lärare behöver dessutom inkludera flera faktorer såsom att skapa en intressant läsmiljö i klassrummet som känns relevant för eleven att delta i. I vår kommande yrkesroll kommer vi sträva efter att välja texter som engagerar och som ligger nära elevernas intressen och som berör dem i deras liv. Det blir också betydelsefullt att använda texter, genom exempelvis boksamtal, i syfte att ge utrymme för diskussion kring värderingar och texttolkningar. Förhoppningen är att ge läsandet ett tydligt ändamål och på så vis göra läsningen meningsfull för eleverna.

Vidare vad gäller eleverna behöver de också få förutsättningar för att bygga en egen lässjälvbild och uppleva en god läsförmåga samt känsla av att lyckas i sin läsning. Här behöver läraren inta en stödjande roll, vilket inkluderar genomtänkt återkoppling och samtidigt låta eleven själv välja vissa texter på en för eleven relevant svårighetsgrad. Något vi tar med oss till vårt läraryrke är att om texterna inte ligger på en lagom utmanande nivå, finns det en fara i att eleverna inte ges möjlighet att lyckas med sin läsning och att deras läsmotivation därmed riskerar att sjunka.

Ovan belyses att läsmotivation är komplext att hantera och att det handlar om så mycket mer än enskild mängdläsning. Läsmotivation behöver vårdas i samspel mellan lärare och elever, då motivationen redan kan vara inneboende hos eleverna eller kan behöva främjas. En lärdom som

vi tar med oss i vår roll som blivande lärare är därmed att arbetet med läsmotivation innehåller flera olika dimensioner att ta hänsyn till i undervisningen. Det blir därför betydelsefullt att vi som lärare har en genomtänkt och tydlig plan för läsundervisningen. Vi behöver vara närvarande i elevernas läsande för att kunna skapa en läsfrämjande klassrumsmiljö där läsmotivationen är central.

5. FÖRSLAG TILL FRAMTIDA FORSKNING

I vår kunskapsöversikt framkommer en stor mängd studier med kvantitativa ansatser inom forskningsfältet. Det ses i huvudsak genom att flertalet enkäter och tester används i forskningen. Dessa undersökningar avser bland annat att öka insikten om olika motivationsfaktorer och vilka undervisningsmetoder som främjar läsmotivation. Däremot representeras den kvalitativa ansatsen riktad mot eleverna och deras uppfattning om undervisningen i klassrummet i lägre grad. Utifrån denna situation kan det finnas vinning i att framöver fortsatt rikta forskningen mot elevinriktade kvalitativa studier med en större mängd deltagare och fokusera på deras upplevelse av läsundervisningen. Det skulle därutöver kunna kompletteras med till exempel effektstudier i syfte att mäta vilka sätt att undervisa som bidrar starkast till motivation, där utgångspunkten är att elever får interagera med varandra kring texter de upplever som intressanta i deras liv.

Ett annat område som är begränsat inom forskningsfältet är lärarens syn på läsmotivation och undervisningen som bör främja den. Med detta som utgångspunkt ser vi en fördel i att bedriva framtida forskning kring hur lärare upplever olika undervisningsmetoders effekt på elevernas läsmotivation. Detta kan innefatta vilka förutsättningar i ett klassrum som skapar intresse och engagemang kring läsaktiviteter. Med anledning av att vi i forskningsfältet ser få longitudinella studier som genomförs över en längre tid kan detta förslag kombineras med forskning som utförs med samma elever över en längre tid och i flera årskurser i mellanstadiet eller i flera olika stadier.

REFERENSER

Borås Högskola (2025) *Information om Primo* <https://www.hb.se/biblioteket/soka-information/information-om-primo/> [2025-11-25]

Dahlberg, G & Jarnlo, H. (2021). Här är siffrorna bakom Sveriges läslustras. *Vi Lärare*, 27 oktober. <https://www.vilarare.se/amneslararen-svenska-sprak/lasning/har-ar-siffrorna-bakom-sveriges-laslustras/>

Eriksson Barajas, K., Forsberg, C. & Wengström, Y. (2013). *Systematiska litteraturstudier i utbildningsvetenskap: Vägledning vid examensarbeten och vetenskapliga artiklar*. Stockholm: Natur & Kultur Akademisk

European University Institute (2025) *Web of Science*. <https://www.eui.eu/Research/Library/ResearchGuides/Economics/WebofScience> [2025-11-25]

Fälth, L. (2021). A study of parents reading aloud habits with research on reading aloud applied to research-based practices for promoting students' intrinsic motivation to read. *International Journal of Teaching and Education*, IX(2), s. 30-41. doi: 10.52950/TE.2021.9.2.003

Gambrell, L. B. (2011). Seven Rules of Engagement: What's Most Important to Know About Motivation to Read. *The Reading Teacher*, 65(3), s. 172–178. doi:10.1002/TRTR.01024

Hilton, J, Irenius, L. Malm, V. Pettersson, K. Wiman, B. & Ölmedal, I. (2023). Upprop mot läskrisen – här är våra tre krav. *Expressen*, 18 september. <https://www.expressen.se/kultur/kulturbedatt/upprop-mot-laskrisen-har-ar-vara-tre-krav/>

Ingemansson, M (2018). Djupläsning och lässtrategier. *Acta Didactica Norge - tidsskrift for fagdidaktisk forsknings- og utviklingsarbeid i Norge*. 12(2), Artikel 8.

Jessen, M., Arvola, M., Thellman, S. & Ziemke, T. (2025). Reading with Robots: A Research-through-Design Study. *International journal of social robotics*, 17(7), s. 1381-1394. doi: 10.1007/s12369-025-01274-x

Kulturrådet (2025) *Läsrådet*. <https://www.kulturradet.se/lasradet/> [2025-11-26]

Kungliga biblioteket (2025) *Arbeta med Swepub*. <https://www.kb.se/for-bibliotekssektor/tjanster-och-verktyg/arbete-med-swepub.html> [2025-11-25]

Lauren, K. (2019). Relations between children's reading motivation, activity and performance at the end of primary school. *Journal of Research in Reading*, 42(3-4), s. 562–582. doi: 10.1111/1467-9817.12284

Nilholm, C. (2017). *SMART - Ett sätt att genomföra forskningsöversikter*. Lund: Studentlitteratur.

Schaffner, E., Philipp, M., & Schiefele, U. (2016). Reciprocal effects between intrinsic reading motivation and reading competence? A cross-lagged panel model for academic track and nonacademic track students. *Journal of Research in Reading*, 39(1), s. 19-36. doi: 10.1111/1467-9817.12027

Schiefele, U., & Schaffner, E. (2016). Factorial and Construct Validity of a New Instrument for the Assessment of Reading Motivation. *Reading research quarterly*, 51(2), s. 221-237. doi:10.1002/rrq.134

SFS 2010:800 *Skollagen*.

Skolverket (2019). *PISA 2018 15-åringars kunskaper i läsförståelse, matematik och naturvetenskap*. <https://www.skolverket.se/getFile?file=5347>

Skolverket (2022). *Läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet: Lgr22*. <https://www.skolverket.se/download/18.11f7c7851925054d8c642/1727947566208/pdf13074.pdf>

Skolverket (2023a). *PIRLS 2021 Läsförmågan hos svenska elever i årskurs 4 i ett internationellt perspektiv*. <https://www.skolverket.se/getFile?file=11490>

Skolverket (2023b). *PISA 2022 15-åringars kunskaper i matematik, läsförståelse och naturvetenskap*. <https://www.skolverket.se/getFile?file=12177>

Statens kulturråd (2023). *Nuläge om barns och ungas läsning*. <https://www.kulturradet.se/publikationer/nulage-om-barns-och-ungas-lasning/>

Tegmark, M., Alatalo, T., Vinterek, M. & Winberg, M. (2022). What motivates students to read at school? Student views on reading practices in middle and lower-secondary school. *Journal of research in reading*, 45(1), s.100-118. doi:10.1111/1467-9817.12386

Tegmark, M., Vinterek, M., Alatalo, T. & Winberg, M. (2025). The complex relationship between teachers' instructional practices and students' reading amount. *Reading research quarterly*, 60(1), Artikel e561. doi:10.1002/rrq.561

van Rijk, Y., de Mey, L., de Haan, D., van Oers, B. & Volman, M. (2016). Reading for meaning: the effects of Developmental Education on motivation and achievement in reading informative texts in primary school. *Research papers in education*, 32(3), s. 333-352. doi:10.1080/02671522.2016.1225789

Vinterek, M., Winberg, M., Tegmark, M., Alatalo, T., Liberg, C. (2022). The Decrease of School Related Reading in Swedish Compulsory School. *Scandinavian journal of educational research*, 66(1), s. 119-133. doi:10.1080/00313831.2020.1833247

Winberg, M., Tegmark, M., Vinterek, M. & Alatalo, T. (2022). Motivational Aspects of Students' Amount of Reading and Affective Reading Experiences in a School Context: A Large-Scale Study of Grades 6 and 9. *Reading psychology*, 2022, 43(7), s. 442-476. doi: 10.1080/02702711.2022.2118914

HÖGSKOLAN I BORÅS

Besöksadress: Allégatan 1 · Postadress: 501 90 Borås · Tfn: 033-435 40 00 · E-post: registrator@hb.se · Webb: www.hb.se